

Het actuele Gezelle-onderzoek

J.J.M. WESTENBROEK

Het is bepaald niet eenvoudig een kort overzicht te geven van de Gezellestudie in de laatste jaren. Geens was met zijn bibliografieën in *Gezelliana* en de *Gezellekroniek* gevorderd tot en met 1979. Ik wil het overzicht laten beginnen in 1980 om meer dan één reden : men kan in het overzicht niet de nieuwe uitgaven van Gezelles *Verzameld Dichtwerk*, die in 1980 begon te verschijnen, missen ; in dat jaar vonden nog enkele publikaties plaats die van groot belang kunnen zijn voor toekomstig werk, en tenslotte, — maar dat is tegelijk ook een groot bezwaar — was het een jubileumjaar. In dit wijze land waar elke gelegenheid wordt aangegrepen om feest te vieren, wist men dat Gezelle 150 jaar geleden geboren was. Het bezwaar is, dat er in 1980 zo veel werd gepubliceerd dat er geen beginnen aan is om het allemaal hier te bespreken. Ik telde in totaal \pm 180 studies en publikaties over de laatste drie jaren : ik heb ook voor het hieronder volgende lijstje daarin zonder pardon moeten wieden, zonder dat er sprake hoeft te zijn van onkruid. Ik heb eruit gelaten : heruitgaven en samenvattingen van studies die resp. vóór 1980 waren uitgegeven of elders in dat jaar verschenen ; bloemlezingen zonder nieuwe gegevens, studies over de omgeving van Gezelle ; studies die kleine details betreffen ; studies waarin passim zonder nieuwe feiten of inzichten over Gezelle wordt gesproken. Voorts moet ik het voorbehoud maken dat de volledigheid van het totaal waaruit ik moest kiezen minder betrouwbaar is naargelang we meer naar vandaag komen. Voor 1980 kon ik steunen op de bibliografie die Geens reeds voor de *Gezellekroniek* gereed had gemaakt, voor 1981 op de *BNTL* van 1981 die kort geleden verschenen is én de gegevens in het Centrum voor de Gezellestudie, voor 1982 en 1983 alleen op die gegevens en voor 1983 ook op het lopend tijdschriftbestand in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag ; ik kan dus belangrijke teksten gemist hebben. Bovendien verschijnen er in Vlaanderen veel regionale en plaatselijke periodieken en periodiekjes die ik vanuit Nederland niet kan bereiken. De Gezellestudie speelt zich, afgezien van de verspreide franciseurs, af in enkele centra : het in 1961 te Kapellen gestichte Guido-Gezellegenootschap, dat vanaf 1963 bijna ieder jaar een *Gezellekroniek* uitgeeft ; het in oktober 1966 gestarte Centrum voor de Gezellestudie bij de UFSIA in Antwerpen, dat vanaf 1970 het driemaandelijks tijdschrift *Gezelliana* doet verschijnen, zodat aan één dichter twee periodieken worden gewijd ; ten derde het Gezelle-archief te Brugge, waar vanaf september 1969 voor het Centrum voor de Studie van het Vlaams Cultuurleven Christine

D'haen het archief heeft geïnventariseerd en beschreven, en tenslotte nog twee universitaire haarden van Gezellestudie : Gent, waar onder leiding van Mevrouw Deprez een reeks licentiaatsscripties over Gezelle werden en worden geschreven, en Leuven, waar de nu met emeritaat zijnde Prof. Aerts vooral onder zijn nom de plume Albert Westerlinck een indrukwekkende reeks studies over Gezelle op zijn namen heeft gebracht.

Het hierachter komende overzicht is niet volgens deze centra geordend, maar naar de aard van de studies en de volgorde van mijn overzicht dat nu gaat volgen. Grenzen zijn moeilijk te trekken en ik heb herhaaldelijk een wat moeilijke knoop moeten doorhakken, hetgeen ik snel deed om het geheel bespreekbaar te maken. Uit deze keus, wil ik nu weer een keus maken om voor U aan de orde te stellen binnen de mij vergunde ruimte : als ik een studie oversla bv. van iemand onder Uw gezelschap, houdt dat geen depreciatie in ; ruimtegebrek is een meer voor de hand liggende reden.

1. Ik dien te beginnen met de reusachtige onderneming van het Centrum voor de Gezellestudie onder leiding van Jozef Boets : de uitgave van Guido Gezelles *Verzameld Dichtwerk* in acht delen. Het is de derde uitgave van Gezelles gedichten die volledig genoemd kan worden, na de tweede druk van Veens editie , *Guido Gezelle's dichtwerken* vanaf 1912 en de derde druk van Bours dundrukuitgave *Guido Gezelle's dichtwerken*, die ongeveer 1950 met twee delen resp. *Gelegenheidspoëzie* en *Proza en Varia* werd verrijkt. De befaamde *Jubileumuitgave van Guido Gezelle's volledige werken* bleef in 1939 onvoltooid. De in 1980 gestarte editie wil volledig zijn : meer dan honderd gedichten die na 1950 ontdekt zijn, worden daarin opgenomen. Voorts verschilt de presentatie van de vorige edities : de eerste, nu verschenen, 4 delen bevatten het dichtwerk dat Gezelle zelf gebundeld heeft uitgegeven, volgens de door hem zelf verzorgde laatste druk. Het nu te verschijnen tweede viertal delen zal gevuld worden met de gedichten die hij heeft nagelaten en niet gebundeld heeft doen verschijnen, in het bijzonder zijn *Laatste Verzen* en zijn gelegenheidsgedichten. Vooral de gelegenheidsgedichten vergen, mede met behulp van inleidingen, een meer biografisch karakter dan de eerste vier delen. Door nummering van de gedichten en telling van de regels is en wordt de editie hanteerbaar gemaakt, ook voor een eventueel later te verschijnen tekstkritisch apparaat. In tegenstelling namelijk tot de *Jubileumuitgave* bevat de editie in acht delen van het *Volledig Dichtwerk* dat apparaat niet, hoewel voor de vaststelling van de teksten natuurlijk tekstkritische voorarbeid onontbeerlijk is geweest en nog is. Tenslotte streeft men ernaar door aantekeningen alle duistere passages toe te lichten, ook voor niet-taalkundigen en niet-specialisten. De tekstkritische arbeid die verricht werd, heeft reeds een lange en belangrijke reeks verbeteringen opgeleverd : ondanks de vaak grote zorg die aan vorige edities werd besteed, blijkt toch het kennelijk onvermijdelijke tekstbederf te zijn opgetreden. De verantwoording van de tekstcorrecties, niet alleen op de laatste

door Gezelle zelf verzorgde drukken, maar ook op de tekstkritische *Jubileumuitgave* beslaat ruim elf dichtbedrukte pagina's. Bovendien werd geconstateerd dat er twee versies van *Rijmsnoer* in 1897 op de markt verschenen, wat men niet geweten heeft. Tot nu toe gebruikte men steeds hoofdzakelijk de zgn. versie-B als legger, hoewel die niet altijd de betere vorm bevat. Verbijsterend is echter Boets' constatering dat de structuur van de *Aanhang* in deze bundel (1 + 33 + 50 „kleengedichtjes" en „rijmreken") sinds de editie-Veen van 1903 door slordige schikking verloren is gegaan en sindsdien niet meer herkend: Boets geeft hierover een belangwekkende uiteenzetting in zijn „Toelichting bij *Rijmsnoer*" in deel IV. Elke bundel van Gezelle binnen deze 4 delen wordt ingeleid door niet alleen toelichting van Boets op de teksteditie, maar ook door een meestal oriënterende verhandeling over de betrokken bundel. Het viertal delen wordt door een synthetische studie over Gezelles dichtkunst in het algemeen ingeleid en afgesloten, resp. door Lissens en Stuiveling, waarbij de eerste opvalt door een ondanks de samengebalde synthese toch genuanceerde tekening van Gezelles dichterschap en de laatste door het verband met de negentiende-eeuwse literaire tijdgenoten, in het bijzonder met de Noordnederlandse literatuur en door de vaak prikkelend-kritische uitspraken over de persoon en het werk van Gezelle.

2. Van groot, anderssoortig belang zullen de vier delen zijn die nu op stapel staan onder de verzameltitel *Nagelaten Dichtwerk I t/m IV*. Boets heeft in een redevoering, opgenomen in *Gezellekroniek* 16 onder de titel „Gezelle in acht delen (niet vierendelen)" een uitzicht op die delen geopend: hij doet vermoeden dat deze delen een vernieuwing in onze kennis van en onze visie op Gezelles dichterschap zullen kunnen veroorzaken. Ik doel hier niet op de poëzie die geleidelijk aan in *Laatste Verzen* werd verzameld en nu in deel 7 verschijnen met een andere rangschikking, nl. verdeeld in a. de werkelijk *Laatste gedichten* (van na *Rijmsnoer*) en b. de vóór de uitgave van *Rijmsnoer* geschreven, maar niet gebundelde verzen. Het gaat om de volgende reeks: om gelegenheidspoëzie naar aanleiding van kerkelijke en wereldlijke aangelegenheden, de levenskeuze, leven en dood; om de gelegenheidspoëzie naar aanleiding van gebeurtenissen die het leven spelend begeleiden; om liederen, gezelschapspoëzie, politieke verzen, vertaalde gedichten enz. Boets heeft in een lezing voor de Zuidnederlandse in 1980, „Guido Gezelle, de adem in het slijk", willen aantonen, hoe belangrijk het volkse in inspiratie en oriëntatie van Gezelles poëzie was. Hij toont hoe Gezelle de taal met meer nadruk op het expressieve dan het communicatieve gebruikt, zoals het volk vaak doet; vandaar het belang van b.v. de rijm- en ablaufmaties en het klankexpressieve in het algemeen. Deze op het volk gerichte oriëntatie is voor de presentatie van het nagelaten dichtwerk, ook van de gelegenheidsgedichten etc. van belang. Het gaat hier om een dichterschap van en voor het Vlaamse volk. Deze nagelaten gedichten vragen

„niet *alleen*”, zoals Boets het formuleert, „zin voor poëzie, maar ook belangstelling () voor alles wat tot het verleden behoort, het Vlaamse verleden, voor volkskunde, weerspreuken, volkswijsheid, gevatte formulering, taalspel, commentaar bij historische toestanden, ook voor wat verband houdt met familiegeschiedenis, dus voor alles wat met niet-elitaire, wel nobele vrijetijdsbesteding te maken heeft”. Gezelle blijkt in deze delen de stem van ook het „kleine” 19de-eeuwse Vlaanderen. Uit eigen studie, eveneens in een lezing voor de Zuidnederlandse in 1980 vevat onder de titel „Met Gezelle te gast” en een tweede lezing, voor het Gezellegenootschap, te publiceren in de Gezellekroniek onder de titel „Gezelle als Proteus”, bleek althans mij bovendien hoe Gezelle in het betere deel van zijn gelegenheidsgedichten zich wist aan te passen aan de particuliere aard van de gelegenheid waarvoor hij schreef en de bijzondere positie van degenen in die aangelegenheid, voor wie het gedicht werd gemaakt : niet alleen degene die werd toegesproken, maar ook degene die het moest voorlezen. Daaruit blijkt hetzelfde wonderlijke inlevingsvermogen dat ik in mijn proefschrift constateerde bij de gedichten die Gezelle voor zijn Roeselaarse leerlingen schreef : hij behield kennelijk dat vermogen tot in zijn ouderdom. Wie deze gelegenheidsgedichten leest met het oog op de functie die ze moesten vervullen, kan er een vroeger Westvlaams volk in horen leven : mensen die nu ongeveer honderd jaar geleden geleefd hebben betrap je in hun bestaan met hun grote en kleine vreugden, in hun zorgen en hun verdriet.

De gelegenheidspoëzie aan de orde gesteld hebbende, denk ik dat het goed is nu aandacht te besteden aan de tot op dit moment belangrijkste studie op dat gebied, waarover in 1980 in de *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde* een drietal verslagen zijn opgenomen. Vooral het tweede verslag, van de heer Lissens, geeft uitvoerig inlichtingen over de inhoud van deze studie. Het gaat om Piet Coutteniers studie : *Guido Gezelles populaire poëzie (1872-1899). Een literatuur-sociologisch onderzoek*, een bewerking van zijn proefschrift uit 1976 onder de titel *Dichter en knecht. Een sociologische interpretatie van Guido Gezelles populaire poëzie (1872-1899)*. Voor Couttenier staan literatuur en samenleving niet los van elkaar, maar is literatuur voor een deel maatschappij, omdat zij menselijke relaties en maatschappelijke processen uitdrukt en voorts in de maatschappij functioneert. Couttenier vraagt zich dan ook steeds af voor wie de realisering of actualisering van de teksten functioneel is. In deze studie van Gezelles Kortrijkse gelegenheidsgedichten (die Couttenier „populaire poëzie” noemt), wil hij de daarin typische problematiek, het „eigen waardenstelsel” opsporen en onderzoeken voor welke groepen zij functioneel zijn geweest : wie hebben er hun eigen ervaringswereld in herkend en zijn er mogelijk door beïnvloed ? Hij concludeert dat Gezelles populaire poëzie een geniale verwoording is geweest van wat bepaalde groepen onbewust moeten hebben ondervonden : een sterke

behoefte aan veiligheid in een tijd waarin de bestaande orde werd bedreigd. De poëzie beklemtoonde de traditie, de consensus en de onderwerping aan een bestaande orde, zoals de 19de-eeuwse conservatieve burgerij dat wenste. In de zojuist genoemde verslagen is vooral Lissens kritisch, in het bijzonder ten aanzien van de inleiding en de apodictische uitspraken: ik ken de bewuste tekst niet, zodat ik er zelf geen oordeel over kan vormen uit de eerste hand. We dienen af te wachten wat de uiteindelijke publikatie ons als resultaat van deze bijna binnenskamers discussie zal opleveren: dat Couttenier ons niet alleen nieuwe gegevens over de produktie van Gezelles gelegenheidspoëzie zal verschaffen, maar ook een tot discussie uitdagende werking hebbende visie op Gezelles werk zal laten zien, lijkt me buiten kijf: hij is voor mij de onderzoeker die het meest onafhankelijk is ten aanzien van de vaak onbewuste tradities in het nu al ruim 80 jaar oude Gezelle-onderzoek. De enige publikatie sinds 1980 van Coutteniers hand is helaas tot nu toe het „Voorwoord” in de catalogus *Guido Gezelle in zijn Kortrijkse periode 1872-1899*, dat opvalt door die zeer eigen visie op Gezelles Kortrijkse werkzaamheden.

3. Andere studies die men niet als publikaties kan beschouwen, maar waarvan het bestaan aan de orde gesteld dient te worden, zijn een aantal licentiaatsscripties die onder leiding van Mevrouw Deprez hier aan de RUG zijn samengesteld en een ontsluiting van een grote hoeveelheid Gezelledocumentatie betekenen: de tekstverzorging van brieven aan en door Gezelle. De studie van Christine Decoo, *De brieven van elf vooraanstaande Frans-Vlamingen aan Guido Gezelle 1884-1899*, lijkt de vervulling van de minst dankbare taak. Gezelle was vanaf 1 juli 1881 lid van het in 1853 opgerichte Comité Flamand de France, en dat leverde een aantal brieven ààn, maar niet van Gezelle op. Een weinig opzienbarend resultaat, maar wel een noodzakelijke studie: in de wetenschap is weinig en zelfs géén uitkomst ook een uitkomst. De briefwisseling van Gezelle met de Engelsen gaf aanleiding tot een reusachtige onderneming, waaraan vier studenten werkten of nog werken: het gaat om ongeveer 680 brieven. In hoeverre deze arbeid dankbaarder is dan die van Christine Decoo kan ik niet volledig zien: ik ken deze studies niet, maar ik kan uit de publikatie van een deel ervan in de *Jubileumuitgave* concluderen, dat deze studenten zeker een beter deel hebben toegewezen gekregen.

4. *De briefwisseling tussen Gezelle en Gustaaf Verriest* is natuurlijk uitermate interessant, maar Annette Van Loo had de pech, ermee gereed te zijn voordat de nalatenschap van Louise Verriest toegankelijk werd, waarvan een bericht te lezen was o.a. in *De Standaard* van september 1980 door Gaston Durnez. Een opzienbarende gebeurtenis: behalve 48 autografen van Albrecht Rodenbach, afkomstig uit de nalatenschap van Hugo Verriest, en notities van de laatstgenoemde, doken op: 37 autografen van Gezelles gedichten, 12 brieven van Gezelle, 4 prozateksten, 21 apografen, en 23

drukwerken van Gezelle waarvan er 3 niet in Boets' *Gezelles zelfstandige publikaties* konden worden opgenomen, en nog vele andere documenten in verband met Gezelles persoonlijkheid. Het is vooral door de zorg van Robert Lagrain geweest dat er publiciteit aan gegeven werd en het materiaal voor onderzoek ter beschikking komt. Het totale pakket berust in het Engels Klooster te Brugge.

Tenslotte heeft Caroline Verstraeten *De briefwisseling tussen Guido Gezelle en Ernest Rembry* verzorgd. Deze „uitgave” van 176 brieven met inleiding en aantekeningen is een succesvolle studie, al zijn er weinig brieven van Gezelle zelf bewaard. Zij heeft zelf toegelicht hoe deze correspondentie minder van belang is voor het inzicht in Gezelles dichterschap dan voor de kennis van de wijze waarop het bisdom Brugge in de 19de eeuw functioneerde: Rembry was namelijk secretaris van drie Brugse bisschoppen. Hij vertolkte hun ideeën en principes inzake de Vlaamse beweging en zelfs de politiek. We krijgen voorts inzicht in een bijzondere relatie, nl. tussen de ambtelijk weinig succesrijke Gezelle en de wel succesrijke Rembry, die weer een vereerder van Gezelle was. Interessant is ook te ontdekken dat Rembry voor Gezelle diens spaargeld belegde, en te constateren dat Gezelle er financieel niet slecht voor heeft gestaan; dus is alweer een legende naar de maan.

5. Ik wil nu overgaan op enkele studies over Gezelles poëzie die niet in verband gebracht kunnen worden met de nieuwe tekstuitleg. Een belangwekkende cluster van studies zijn (in alfabetische volgorde) die van Paul Claes, Christine D'haen en Albert Westerlinck, die voor een gedeelte van hun studies verwantschap tonen in hun belangstelling voor een psycho-analytische verklaring van Gezelles poëzie. De studie van Claes is het meest recht toe recht aan een psycho-analyse op grond van een gedicht, nl. Gezelles „Mijn hert is als een blomgewas”. Claes wil dit onderzoek aan de hand van de varianten in de kladversie van dit gedicht uitvoeren. Hij gaat uit van de hypothese dat schrappen in de tekst dezelfde transformerende en censurerende functie heeft als de ontkenning tijdens een psycho-analytische sessie: de originele tekst staat dichterbij de onbewuste gedachte dan de „verbeterde” tekst. Ik heb met deze hypothese grote moeite. Ten eerste verkeert de onderzochte aan een schrijftafel, ver van elke arts, in een volkomen andere positie dan de patiënt op de divan van de psychiater. Ten tweede is het evenzeer mogelijk dat het gevecht van de kunstenaar om de beste vormgeving juist resulteert in een bewoording die het dichtst bij de onbewuste gedachte komt, wat de zaak omkeert; daarnaast spelen allerlei vormtechnische elementen een rol die niets met een „censuur” in Freudiaanse zin te maken hoeven hebben. Voorts heb ik problemen met Claes' exegetische uitwerking. Hij stelt, en dat nog wel tussen haakjes, dat de term „hert” in Gezelles gedicht gelijkstaat met „psyche”, zonder te expliciteren waarom hij „hert” en „psyche” met elkaar gelijkstelt. Even verder wordt „hert” gezien als een seksueel symbool, eerst van het mannelijk, daarna van het

vrouwelijk geslachtsorgaan om tenslotte tot de conclusie te leiden van Gezelle tot nu toe miskende bisexualiteit. Al zal een psycho-analyticus mij kunnen beschuldigen van „censuur”, ik ontikom nu niet aan een reminiscentie met de allegorische interpretatiemethodes die b.v. in de middeleeuwen op bijbelteksten werden toegepast en die meer van de denkwijze der interpreters dan van de tekst getuigen; daarvan kunnen we nu niet meer de relevantie voor het begrip van de tekst inzien, al klopten ze voor de toenmalige interpreten en andere lezers als een bus. Een literaire interpretatie beweegt zich binnen de relatie van auteur-tekst-lezer en dient uit te gaan van die tekst én van de doelstelling van die tekst: ik kan me bij Gezelle niet voorstellen dat zijn teksten zulk een leeswijze beoogden. Ze kennen deze polyinterpretabiliteit niet, en daarom heeft zulk een psycho-analytische leeswijze voor het literair-wetenschappelijk onderzoek in dit geval geen belang. Mogelijk heeft een biograaf er wat aan.

Ik ben niet in dezelfde mate afwijzend ten aanzien van een soortgelijke studie van Christine D'haen over hetzelfde gedicht in de *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde* 1980. Niet omdat ze tot een andere conclusie komt en zich niet beperkt tot de Freudiaanse psycho-analyse, en ook Jung erbij betreft, maar omdat ze dichter bij de tekst zelf blijft. Ook hier speelt een vreemd gegoochel met het begrip „hert” een rol: eerst een gelijkstelling zonder toelichting met „psyche”, dan met „levensdrang” of „levensenergie”, en vervolgens met het begrip „libido” in Freudiaanse zin: primair seksuele levensdrang en in Jungiaanse zin: algemeen gericht psychische energie. Maar ze is er zich van bewust dat, wanneer dit gedicht een psychische evolutie beschrijft, zoals zij stelt, dat dan bewezen moet worden door *alle* niveaus van de poëtische tekst: dat wachten we dan maar af. In een andere studie „Transcriptie en analyse van een handschrift van Guido Gezelle, *Bruine Bie*” in *Nieuw Vlaams Tijdschrift* 36 (1982) komt ze via dezelfde aanpak (de studie van het handschrift en de correcties daarin) tot een psycho-analyse en concludeert tot de uiting in dit gedicht van een oedipaal conflict, ook hier met het bewustzijn dat er nog heel wat meer geanalyseerd moet worden om aan te tonen dat deze interpretatie van dit ene gedicht juist is. Mijn bezwaar blijft evenwel nog leven: zijn we hier wel bezig met een analyse die voor het begrip van de tekst van belang is, en in hoeverre is zulk een analyse geldig? Houdt men zich niet bezig met een al te zeer aan deze tijd en onze kring gebonden allegorese? Het is bekend dat Albert Westerlinck zich in een fors boekdeel, *De innerlijke wereld van Guido Gezelle*, aan een psycho-analytische benadering van de dichter Guido Gezelle heeft gewaagd. Het boek dateert van 1977 en valt dus buiten ons bestek. Ook de besprekingen daarvan dateren van vóór 1980; ik kom er daarom niet op terug. Dezelfde auteur heeft in 1980 en 1981 echter een tweetal boeken laten verschijnen over de taalkunst van Gezelle, zodat hij onder zijn pseudoniem een trilogie

over Gezelle op zijn staat van dienst heeft geplaatst. Deze twee delen zijn in tegenstelling tot zijn psychologische Gezellestudie niet als een eenheid gecomponeerd: we kunnen eerder spreken van twee bundelingen van studies die tezamen geen volledig beeld van de vorm en stijl van Gezelles werk geven. Westerlinck gaat uit van de these dat men Gezelles gedichten alleen kan interpreteren als men ze in hun stijl-historische kontekst ziet. In *Taal-kunst van Guido Gezelle* valt het accent meer op Gezelles eerste dichtperiode, in *De oude taaltovenaar Guido Gezelle* op de tweede periode. Al zijn de in deze boeken gebundelde studies niet altijd op elkaar afgestemd en vindt men er vooral in het eerste deel soms onbegrijpelijke slordigheden en onvolledige weergave van de bronnen in, ze zijn van groot belang door de poging om Gezelles werk literair-historisch te situeren, iets wat te weinig systematisch gebeurt. Al te vaak wordt hij beschouwd als onze tijdgenoot, hetgeen hij in het geheel niet meer is. Een andere essayist die zich daarvan wel bewust is, maar daaruit concludeert dat Gezelle voor hem onleesbaar is geworden, blijkt Hedwig Speliers in „Het anagogisch dichterschap van Guido Gezelle” in *Nieuw Vlaams Tijdschrift* 1981. Hij bestrijdt de bewering dat Gezelles dichterschap moderne trekken vertoont, en wel omdat bij hem in tegenstelling tot b.v. Baudelaire of Rimbaud de poëzie niet autonoom is geworden: ritmiek en beeldspraak zijn bij hem illustratief, en dienstbaar aan een boodschap in dienst van God. Hij is een eenduidig dichter, onvatbaar voor polysemie, hetgeen de belangrijkste premisse voor het moderne levensgevoel is. Deze kritiek getuigt van een grote persoonlijke betrokkenheid bij de moderne poëzie die respectabel is, maar zeker niet voor een literair-historische benadering van literatuur bevorderlijk lijkt: hoe-vele schrijvers zouden dan niet als onleesbaar „gecanoniseerd” moeten worden?

Daartegenover heeft Boets met hetzelfde scherpe bewustzijn van de historiciteit van Gezelles dichterschap een andere visie gegeven in zijn knappe synthese: „Guido Gezelle. Een schets voor een algemeen beeld”, in *Gezelliana* XI. We vinden hier minder een overzicht van zijn schrijverschap dan wel, binnen het patroon van een levensschets, een karakteristiek van mens en dichter. Het is een zo ineengedrukte karakteristiek dat het ondoenlijk is daarvan een samenvatting te geven. Hij komt tot een totaal andere conclusie dan de felle Speliers. Vooral de paradox waarmee hij besluit is interessant. Hij wijst erop dat Gezelle behoudzuchtig en conservatief was, maar op zo originele wijze dat hij vlugger bereikte wat progressieven beoogden, en voorts merkt hij op dat Gezelle een Vlaams volk weer stem gaf dat ook gelovig was, en hij dat op zo onovertroffen wijze deed dat zelfs „de nietgelovige en al wie zijn groep vijandig waren, met verbazing opgezien en geluisterd” hebben. „Tot op de huidige dag”. Een andere synthetische studie publiceerde de diep betreunde Lieven Rens in de *Gezellekroniek* 15: „Ook dat was Gezelle. Een persoonlijke visie”. Gezelle, die Rens wel erg

„ich-haftig” vindt, blijkt voor hem „een middeleeuwse ziel met de bezinning, met het bewustzijn toch ook wel van de moderne mens”, „bij wie een verdwijnende wereld voor het laatst, en het mooiste, stem krijgt”. Voordat ik op de biografisch getinte studies overga, wil ik Uw aandacht vragen voor een studie van een andere onverwachts gestorven onderzoeker en kunstenaar, B.F. van Vlierden. Op 1 mei 1980 hield hij in het Engels Klooster te Brugge een voordracht over *Guido Gezelle in 1880, wedergeboorte van een vijftiger*. Van Vlierden had zich al in zijn proefschrift bezig gehouden met Gezelles houding tegenover het dichterschap en de ritmiek in de chronologie van dat dichterschap: hij bewoog zich daar in het grensgebied van biografie en literatuurstudie: hij doet dat in deze lezing evenzeer. Ik ga even buiten mijn bestek door te herinneren aan zijn gedichtenanalyses die vóór 1980 verschenen en waarin hij een diepgang bereikte als géén vóór hem: het is te hopen dat een uitgever zich er sterk voor maakt om daarvan een bundeling uit te geven: ze zal geen gemakkelijke lectuur bieden maar de lezer inzicht geven in de genialiteit van Gezelles dichterschap. Ook hier weer een modern kunstenaar évenals maar niet zoals Speliers, en welk een verschillende uitkomst!

6. Er zijn voortdurend vele biografische studies van kleinere en grotere omvang verschenen; zo ook sinds 1980. Ik vermeld op de eerste plaats de onvermoeibare José de Mûelenaere, die een ongeëvenaarde kennis bezit van het negentiende-eeuwse West-vlaanderen en vooral van de persoonlijkheden in het milieu van Gezelle: hij heeft deze kennis met grote precisie in vele studies neergelegd. Ik wijs ook op de studies van pater Em. Janssen, die bezig is met een samenhangende studie over de Roeselaarse Gezelle te schrijven en waarvan de vermelde artikelen ofwel onderdeel ofwel afgeleide stukken zijn: deze auteur beschouwt met veel geduld en met diepborende aandacht deze periode in Gezelles leven, en het is te hopen dat hem de tijd gegund wordt om dat evenwichtige boek te voltooiën dat van hem verwacht kan worden. De meest verrassende studie was voor mij het boek van Robert Lagrain: *Gezelles godsdienstlessen in het Engels Klooster*. Lagrain is een even precieze werker als José de Mûelenaere met dezelfde onvermoeibare aandacht voor het kleinste detail. Het gevaar is dan enerzijds dat de aandacht verloren loopt in voor de kennis van de betrokken persoon onbelangrijke kleinigheden; anderzijds is steeds de kans aanwezig van een verrassend nieuw inzicht vanuit een verscholen hoekje. Dat kan afhangen van de combinaties die zo'n onderzoeker met zijn gegevens weet te vinden en waarvoor hij uit ook andere hoeken moet graaien. Dat nu is bij het boek van Lagrain het geval. Lagrain heeft enkele cahiers van meisjes kunnen raadplegen waarin zij aantekeningen van Gezelles godsdienstlessen hadden gemaakt uit zijn laatste levensmaanden in Brugge. Gecombineerd met andere getuigenissen, maar vooral (en dat is de vondst) gebruik makend van Gezelles eigen bijdragen in de zes eerste jaargangen van *Rond den Heerd*, de *Duikalmanak* en

sommige gedichten, heeft Lagrain kans gezien een scherp beeld te geven van de inhoud en de spiritualiteit van Gezelles lessen. Hij laat ons zo kennis maken met een door grote kennis gevoede liefde voor de kerkelijke gebruiken, zowel wat de voortgang van het kerkelijk jaar betreft als de liturgie, sacramenten enz. Gezelle wilde inzicht bijbrengen omdat volgens hem uit het weten handelen zou kunnen volgen; in het bijzonder gaf hij daartoe naam- en woordverklaringen en uitleg van godsdienstige symbolen, zonder veel te moraliseren. Centraal bij dat alles blijft de Christusfiguur. Zou men met Henri Bruning voor Gezelles poëzie het accent in zijn tweede dichtperiode van de Christusfiguur af verschoven willen zien, het blijkt in het dagelijks religieus beleven en in zijn opvoeding in genen dele het geval te zijn.

7. De journalist Gezelle kreeg vooral belangstelling, voor wat zijn Brugse jaren betreft, met studies over *Rond den Heerd* en 't Jaer 30. An Coucke stelde een licentiaatsscriptie o.l.v. Mevrouw Deprez op: *Rond den Heerd (1864-1902). Het aandeel van Guido Gezelle in de eerste vijf jaargangen*, en publiceerde een niet diepgravend artikel waaruit weinig van de problematiek, uitgedrukt in het tweede deel van titel van de scriptie, blijkt, in: *Sint Walburga, een brugse kerk vol geschiedenis*. Jan Geens schreef in de marge van de studie voor zijn proefschrift een uitvoerig artikel over grotendeels hetzelfde onderwerp in *Gezelliana X*: „De moeilijke start van *Rond den Heerd*”. In een noot kon hij nog op aanvullend materiaal wijzen, gepubliceerd in *Biekorf* door Van Biervliet over de correspondentie tussen Gezelle en Weale. Jan Geens promoveerde 26 mei jl. op een proefschrift *Guido Gezelle en 't Jaer 30. Een literair-historische en sociologische studie van zijn journalistieke bedrijvigheden in een politiek weekblad*. Van de inhoud heb ik op generlei wijze kennis kunnen nemen. Wel zijn er splinters afgesprongen in op zijn minst nog twee artikelen (de enige die ik heb kunnen lezen): „Journalist Gezelle en zijn kijk op het Mexicaanse avontuur (1864-1867)” in *Gezelliana XI*, een parafaserende studie van Gezelles verslaggeving over het drama rond keizer Maximiliaan, met historische gegevens toegelicht en becommentarieerd. Meer reikwijdte heeft zijn artikel in *Biekorf* 1980: „Omtrent een maatschappijvisie in Guido Gezelles weekblad 't Jaer 30 (1864-1865)”. Vooral door de citaten uit 't Jaer 30 belangwekkend, laat deze studie nu ook uit dit tijdschrift de van Gezelle bekende visie zien van een maatschappij, gebaseerd op het christelijk geloof. Zag hij niet op de eerste plaats de noodzaak van het verwerven van katholieke politieke machtsposities, zijn eerste bekommernis was wel „de strijd om het behoud van een eeuwenoude band tussen kerk- en volksleven”. Volkse gebruiken en Westvlaamse taal werden geïdentificeerd met goed katholiek-zijn, alles wat de oude orde en de volkstaal kon aantasten, werd gezien als ongodsdienstig en verwerpelijk. Ongetwijfeld gaat Geens, gezien de titel van zijn proefschrift, uitgebreider en naar te verwachten valt van een proefschrift, dieper op o.a. deze zaak in. Interessant zal een vergelijking met de studie

over de Kortrijkse Gezelle van Piet Couettenier kunnen zijn. Ceterum censeo, dat proefschriften gepubliceerd dienen te worden.

8. Tenslotte vestig ik Uw aandacht op enkele taalkundige activiteiten betreffende Gezelle. Caroline van Bockstaele maakte in 1981 in Gent o.l.v. Mevrouw Deprez een licentiaatsscriptie: *Guido Gezelles Dichtoefeningen. Proeve van lexicografie van de substantieven (aalmoes-muur)*. Zij wilde nagaan, in hoeverre Gezelles taal eigen vinding was. Ze zette de hele woordenschat van de bundel op fiches, selecteerde daaruit de substantieven, keek er de toen gebruikte woordenboeken op na om de juiste betekenis in de context te bepalen en zonderde zodoende een aantal Gezelliaanse woorden af: een omvangrijke karwei, maar als deze doorgezet zou kunnen worden, van belang voor een Gezellelexicon. Hetgeen me brengt op het werk van Nienke Bakker, die, indertijd werkzaam bij het WNT, daar in het bijzonder de zorg had voor Gezelles woordentas, de „Gezellebriefjes”, die daar in bruikleen berusten. Ze heeft het plan opgevat en er een begin van uitvoering aan gegeven om een woordenboek uit deze Gezellebriefjes samen te stellen: een reusachtige onderneming waarvan te hopen valt dat ze niet hetzelfde lot ondergaat als die van R. van Sint-Jan, die een lexicon had samengesteld uit Gezelles werken, maar waarvan de publikatie wel nooit zal geschieden. Wellicht dat Nienke Bakker haar onderneming met deze wetenschappelijke nalatenschap van Sint-Jan kan combineren en dat een economische opleving ooit de financiële mogelijkheid schept om tot een publikatie te komen. Informatie over Gezelles taalkundige werkzaamheden, vooral in verband met zijn woordenverzameling, vindt U in Nienke Bakkers studie: „Gezelle, de taaldelver en de taalzorger” in *Gezellekroniek* 14 (1980). Karel de Busschere, de secretaris van het Guido-Gezellegenootschap, uitgever van de chronologische en omgespelde editie van Gezelles *Volledige dichtwerken*, samen met o.a. De Mûelenaere de rechter- en linkerhand van Boets bij de editie van Gezelles *Verzameld Dichtwerk*, gaf een verkorte editie van *Tijdkrans* uit in het Klassiek Letterkundig Pantheon, met een inleiding waarin hij nieuw licht werpt op het passeren van Gezelle voor de Vijfjaarlijkse Staatsprijs voor Nederlandse Letterkunde over het tijdvak 1889-1894. De Busschere heeft daarnaast vooral verdienste als onderzoeker van Gezelles taalkundige opvattingen. In de periode vanaf 1980 verscheen in dit opzicht van hem, voor zover ik kon nagaan, alleen in *Biekorf* 1980 een studie: „Gezelles vijf woordenlijsten”, van belang omdat zij inzicht verschaffen in Gezelles taalopvattingen en taalontwikkeling. Des te interessanter omdat de woordenlijsten die Gezelle zelf samenstelde niet meer, ook niet in het *Verzameld Dichtwerk*, worden gepubliceerd. Ik sluit af. Gezelles leven en werk blijkt een onuitputtelijke bron van studies van verschillende aard. Het is overduidelijk dat men die bron nog weet te vinden. Het voornaamste project blijft voorlopig de voortzetting van de publikatie van *Verzameld Dichtwerk*, waarvan een vernieuwd inzicht in Gezelles werkzaamheden als

dichter kan verwacht worden. Wellicht komt er nooit een volledig lexicon van en op Gezelle. En heel misschien durft er iemand met gevoel voor het onderscheid tussen hoofd- en bijzaken en met een artistieke pen ooit nog het waagstuk aan om eindelijk Gezelles biografie te schrijven. Men begint aan de totstandkoming van een verantwoorde én leesbare biografie zo langzamerhand wel te twifelen. Het materiaal hoopt zich op. Men moet evenwel de confrontatie als persoon met een andere persoonlijkheid aankunnen: leven moet ander leven ontmoeten en daarvan boeiend en leesbaar getuigen. Wie durft?

Edities van en studies over Guido Gezelle : Een keuze. 1980-1983.

1. Teksteditie

- Guido Gezelle, *Verzameld Dichtwerk*. Redactie J. Boets, met medewerking van K. de Busschere, P. Couttenier, Chr. D'haen, J. de Mûelenaere. Uitgeverij De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen-Amsterdam (VD)
- deel 1. *Dichtoefeningen; Kerkhofblommen*. 1980
- deel 2. *Gedichten, gezangen en gebeden & Kleengedichtjes; Liedereren, eerdichten et reliqua*. 1980
- deel 3. *The Song of Hiawatha; Tijdkrans*. 1981
- deel 4. *Rijmsnoer*. 1982

Over de tekstuutgave

- J. Boets, „Over de uitgave”. In: *VD* 1, 29-36
- J. Boets, „Toelichting bij Dichtoefeningen”. In: *VD* 1, 48-52
- J. Boets, „Toelichting bij Kerkhofblommen”. In: *VD* 1, 236-240
- J. Boets, „Toelichting bij Gedichten, gezangen en gebeden & Kleengedichtjes”. In: *VD* 2, 20-23
- J. Boets, „Toelichting bij Liedereren, eerdichten en reliqua”. In: *VD* 2, 264-267
- J. Boets, „Toelichting bij The Song of Hiawatha”. In: *VD* 3, 35-40
- J. Boets, „Toelichting bij Tijdkrans”. In: *VD* 3, 224-226
- J. Boets, „Toelichting bij Rijmsnoer”. In: *VD* 4, 49-55
- J. Boets, „De twee versies van Rijmsnoer 1897”. In: *Gezelliana* XI (81-82), 54-57

Inleidingen tot de bundels in *VD*

- A. Keersmaekers, „Vlaamsche Dichtoefeningen van 1858”. In: 1, 39-47
- Em. Janssen, „*Kerkhofblommen*, een doorbraak”. In: 1, 223-235
- J.J.M. Westenbroek, „Gedichten, gezangen en gebeden 1893. Iets over de bundel en de lezer”. In: 2, 9-19
- B.F. van Vlierden, „Guido Gezelles Kleengedichtjes”. In: 2, 149-174
- J. Boets, „Liedereren, eerdichten en reliqua”. In: 2, 251-263
- J. Persijn, „The Song of Hiawatha. In het spoor van Longfellow”. In: 3, 9-34
- Jos van Dijck, „Tijdkrans rond dag, jaar en eeuwigheid”. In: 3, 213-223
- Anton van Wilderode, „Rijmsnoer om en om het jaar”. In: 4, 9-47

Algemene studies in *VD*

- R.F. Lissens, „Omtrent de poëzie van Guido Gezelle. In: 7-28 en in: R.F. Lissens, *Letter en geest. Opstellen over Nederlandse letterkunde*, Antwerpen 1982, 27-46
- Garnt Stuiveling, „Guido Gezelle, groei en grenzen”. In: 4, 367-423

2. In verband met de te verschijnen delen (Nagelaten Dichtwerk I t/m IV)

- J. Boets, „Gezelle in acht delen (niet vierendelen)”. In : *Gezellekroniek* 16 (1982), 19-41
- J. Boets, „Guido Gezelle, de adem in het slijk”. In : *Hand. Znl.* XXXIV (1980), 55-73
- J. Boets, Uit Gezelles „Groot Liedboek”. In : *Gezelliana* XII (1983), 56-59
- N.a.v. P. Couttenier, *Guido Gezelles populaire poëzie (1872-1899). Een literatuur-sociologisch onderzoek*. Verslag van A. Demedts, R.F. Lissens en Chr. D'haen. In : *V.M.A. Nieuwe reeks* 1980, 327-346
- P. Couttenier, „De dichter in gezelschap. Guido Gezelle te Kortrijk (1872-1899)”. In : *Guido Gezelle en zijn Kortrijkse periode 1872-1899. Catalogus van de tentoonstelling, georganiseerd door de Stedelijke Openbare Bibliotheek Kortrijk naar aanleiding van de 150e verjaardag van de geboorte van Guido Gezelle*, Kortrijk 1980, 8-11
- F. Van den Berghe, J. Van den Heuvel en G. Verhelst, *Bethels Schatkiste. Gedichten van Guido Gezelle en van Michiel English over de Zwartusters van Brugge, Diksmuide, Menen, Oostende en Veurne*, Brugge 1981
- J.J.M. Westenbroek, „Met Gezelle te gast. Overwegingen naar aanleiding van enkele gelegenheidsgedichten in *Liederen, eerdichten et reliqua* 1880”. In : *Hand. Znl.* XXXIV 1980, 269-282

3. Tekstverzorging van brieven door en aan Gezelle

- Licentiaatsscripties RUG, prom. Prof. Dr. A. Deprez (steeds 2 delen : inleiding/tekst en aantekeningen)
- Christine Decoo, *De brieven van elf vooraanstaande Frans-Vlamingen aan Guido Gezelle 1884-1899*. 1980-1981
- Boudewijn de Leeuw, *Briefwisseling van Guido Gezelle met de Engelsen. Tekstuitgave met inleiding en aantekeningen* 1981-1982
- Patrick de Wilde, *Briefwisseling van Guido Gezelle met de Engelsen. Tekstuitgave met inleiding en aantekeningen* 1981-1982
- Kris Verbeke, *Briefwisseling van Guido Gezelle met de Engelsen. Tekstuitgave met inleiding en aantekeningen* 1981-1982
(Een vierde en laatste reeks is voorzien voor 1983-1984)
- Annette van Loo, *De briefwisseling tussen Guido Gezelle en Gustaaf Verriest* 1979-1980
- Caroline Verstraeten, *De briefwisseling tussen Guido Gezelle en Ernest Rembry* 1979-1980

4. Documentatie

- C. D'haen, „De aanwezigheid van Gezelle in het archief van de kerkfabriek van Sint-Walburga te Brugge”. In : *Gezellekroniek* 16 (1982), 121
- Christine D'haen, „Gezelles filologische nalatenschap”. In : *Gezellekroniek* 15 (1981), 81-95

- Christine D'haen, „Sporen van Gezelle in het seminarie te Brugge”. In: *Biekorf* 1980, 294-300
- Gaston Durnez, „Louisa Verriest liet literair-historische schat na”. In: *De Standaard* 20-21 sept. 1980

5. Studies over Gezelles poëzie

- J. Boets, *Dat gebied waar mensen zijn. Een wandeling door de poëzie van Guido Gezelle*. Den Haag 1980
- Pierre Brachin, „Kanttekeningen bij Gezelles gedicht *Gij badt op eenen berg*”. In: *Boeket voor Gezelle*, Antwerpen-Amsterdam 1980, 20-26
- K. de Busschere, „Inleiding”. In: Guido Gezelle, *Tijdkrans* in verkort bestek met inleiding en aantekeningen door K. De Busschere. Zutphen (1980), 5-24
- Paul Claes, „Een psycho-analytische duiding van Gezelles *hart*”. In: *Nieuw Vlaams Tijdschrift* 34 (1981), 584-592
- C. D'haen, „*Mijn hart is als een blomgewas*, een foto of een film?” In: *V.M.A.* 1980, 78-86
- C. D'haen, „Transcriptie en analyse van een handschrift van Guido Gezelle: *Bruine Bie* (Tijdkrans I 163, 1882)”. In: *Nieuw Vlaams Tijdschrift* 36 (1983), 286-293
- C. D'haen, „Transcriptie en analyse van enkele handschriften van Guido Gezelle”. In: *Gezelliana* XI (1981-82), 125-139, XII (1983), 25-39 en 60-72
- C. D'haen, „Verslengte en insprong in Gezelles' *Een bonke keerzen kind* (1858)”. In: *V.M.A.*, 1980, 307-315
- Willy Muylaert, *Guido Gezelle en Brugge. Het thema van de stad in zijn dichterlijk oeuvre*, Brugge 1980
- Lieven Rens, „Ook dát was Gezelle. Een persoonlijke visie (spreekbeurt)”. In: *Gezellekroniek* 15 (1981), 9-17
- J.W. Schulte Nordholt, „Inleiding”. In: *Ontmoeting met Gezelle*, Kampen 1980, 7-24
- J.W. Schulte Nordholt, „De sterrenhemel van Guido Gezelle”. In: *Gezellekroniek* 16 (1982), 69-81
- Hedwig Speliers, „Het anagogisch dichterschap van Guido Gezelle”. In: *Nieuw Vlaams Tijdschrift* 34 (1981), 398-404
- Paul Thoen, „Gezelle op de fabeltoer”. In: *Eertijds* 12, nr. 2 (dec. '80), 57-65
- J. Van Iseghem, „De dichter van de beltrom”. In: *Biekorf* 1980, 279-293
- J. Van Iseghem, „Gezelle en de Arabieren”. In: *Biekorf* 1980, 325-329
- B.F. van Vlierden, „Guido Gezelle in 1880, wedergeboorte van een vijftiger”. In: *Gezellekroniek* 16 (1982), 43-67
- Anton van Wilderode, „De lyriek van Gezelle”. In: *Boeket voor Gezelle*, Antwerpen-Amsterdam 1980, 27-46
- Anton van Wilderode, „Horatius vertaald door Guido Gezelle. Een korte commentaar bij De eerste ode Horatij in het herdenkingsjaar (1830-1980) van de Vlaamse dichter”. In: *Hermeneus* LI (1980), 374-378
- Kees Verheul, „Muzikale vroomheid en getemde erotiek”. In: *NRC-Handelsblad* 1-5-1981, CS 5

(Albert Westerlinck, *De innerlijke wereld van Guido Gezelle*, Nijmegen-Brugge 1977)

Albert Westerlinck, *Taalkunst van Guido Gezelle*, Brugge-Nijmegen 1981

Albert Westerlinck, *De oude taaltovenaar Guido Gezelle*, Beveren-Nijmegen 1982

6. Biografische studies

- Julio Rexach Aragón, „Kende Gezelle Spaans?”. In: *Gezellekroniek* 16 (1982), 105-120
- Julio Rexach Aragón, *Guido Gezelle en Spanje*. Licentiaatsscriptie KUL 1980
- J. de Mùelenaere, „Nog eens kerkhofblommen”. In: *Eertijds* 12, nr. 2 (dec. 1980), 36-56
- J. de Mùelenaere, „Engeland, Gezelles droom”. In: *Biekorf* 1980, 301-312
- J. de Mùelenaere, „Gezelle in het Engels Klooster”. In: *Gezelliana* X (1979-1980), 65-103
- J. de Mùelenaere, „Rond Gezelles reizen naar Engeland”. In: *Gezelliana*, XI (1981-1982) 77-118
- José de Mùelenaere, „Guido Gezelle en Izegem. 1. Gezelle en de Mariascholen of Ave Maria”. In: *Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving* 1981, XXI, 176-202
- José de Mùelenaere, „Guido Gezelle en Izegem. 2. Gezelle en de Broedersscholen of St. Jozefsgesticht. Gedachten, gedichten en documenten rond Pieter Baes”. *Ten Mandere* 1982, XXII, afl. 1-2
- Erik Derluyn, „Guido Gezelles pedagogische aanpak te Roeselare anders bekeken”. In: *Eertijds* 12, nr. 2 (dec. 1980), 19-35
- Em. Janssen, „Tussen twee werelden. Guido Gezelles zomervakantie 1858”. In: *Gezelliana* X (1979-1980), 39-62
- Em. Janssen, S.J., „Uit Guido Gezelles tweede poesisjaar 1858-1859. Brief - Mijn dichterlijk dierbaar kind”. In: *Gezellekroniek* 14 (1980), 7-13
- Em. Janssen, „'Und Tränen, bittere Tränen nur ich habe'. Over Gezelle en Van Oye in 1859”. In: *Medium* I (1980), afl. 3.
- Em. Janssen, S.J., „Gezelle, Novalis. Mens en dichter, mens en dichter”. In: *Gezellekroniek* 16 (1982), 83-103
- Em. Janssen, „De eerste scheiding Gezelle-Van Oye (nov.-jan. 1850-1859)”. In: *Gezelliana* XII (1983), 41-55
- Robert Lagrain, *Gezelles godsdienstlessen in het Engels Klooster*, Brugge 1983
- Ludo Simons, *Vlaamse en Nederduitse literatuur in de 19e eeuw. I. Van Verlooy tot Gezelle*, Gent 1982 (passim)
- Romain Vanlandschoot, „De Gilde van Sinte Luitgaarde 1874-1875. Westvlaamse aspecten. Uitgesproken en onuitgesproken verhoudingen tegenover Gezelle” II. In: *Gezellekroniek* 15 (1981), 19-64 (vervolg van artikel in *Gkr.* 13 (1978), 75-116)
- C.M. Verkroost, „Gezelle en zijn ziekte. Een poging tot diagnose”. In: *Medisch Contact*, 2-5-1980, 555-558

7. Studies over de journalist Gezelle

- An Coucke, *Rond den Heerd (1865-1902). Het aandeel van Guido Gezelle in de eerste vijf jaargangen*. Licentiaatsscriptie RUG (Prof. Dr. A. Deprez) 1981-1982
- An Coucke, „Guido Gezelle als onderpastoor op de Sint-Walburgaparochie (1865-1872); de stichting van zijn tijdschrift „Rond den Heerd”. In: *Sint-Walburga, een brugse kerk vol geschiedenis*, Brugge 1982, 197-212
- J. Geens, „Guido Gezelle en 't Jaer 30. Een literair-historische en sociologische studie van zijn journalistieke bedrijvigheid in een politiek weekblad. Leuven 1983 (proefschrift)
- J. Geens, „De moeilijke start van Rond den Heerd”. In: *Gezelliana X* (1980), 105-146
- J. Geens, „Guido Gezelle en de journalistiek”. In: *'t Schrijverke, maandblad van de Kulturele Kring Sint-Anna te Brugge IX* (1980), afl. 10, 3-6
- Jan Geens, „Guido Gezelle en het Brugse station op het zand”. In: *De Gidsenkring XVIII* (1980), afl. 4, 26-56
- Jan Geens, „Journalist Gezelle en zijn kijk op het Mexicaanse avontuur (1864-1867)”. In: *Gezelliana XI* (1981-1982), 58-72.
- Jan Geens, „Omtrent een maatschappijvisie in Guido Gezelles weekblad 't Jaer 30 (1864-1865)”. In: *Biekorf* 1980, 227-253
- Ph. Vermoortel, „Multatuli en Gezelle of de metamorfosen van *Een Japanse steenhouwer*. In: *Spiegel der Letteren XXII* (1980), 200-224
- Lori Van Biervliet, „De kroniek G. Gezelle-J. Weale aan de hand van de bewaarde briefwisseling”. In: *Biekorf* 1980, 254-278

8. Taalkundige studies en studies over de taalkundige Gezelle

- Nienke Bakker, „Gezelle, de taaldelver en de taalzorger”. In: *Gezellekroniek* 14 (1980), 37-49
- K. de Busschere, „Gezelles vijf woordenlijsten”. In: *Biekorf* 1980, 215-226
- W. Rombauts, *De Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde (1886-1914). Haar geschiedenis en haar rol in het Vlaamse cultuurleven* I. Gent 1979. II. Gent 1981
- Caroline Van Bockstaele, *Guido Gezelles Dichtoefeningen. Proeve van lexicografie van de substantieven (aalmoes-muur)*. Licentiaatsscriptie RUG (Prof. Dr. A. Deprez). 1980-1981